Gratis

Bas Jacobs

De Groene Amsterdammer, 132, (23), p.9

Wat hebben de volgende termen gemeen: kinderopvang, schoolboeken, hoger onderwijs, openbaar vervoer en cultuur? Mathijs Bouman geeft in een prachtige column vorige week het antwoord: Ze zijn allemaal te belangrijk om aan de markt te worden overgelaten. Althans, volgens de lobbygroepen, politici en andere belanghebbenden die dat zinnetje te pas en te onpas uit de kast halen.

Mathijs Bouman heeft gelijk, maar hij ziet één cruciaal ding over het hoofd. Deze zaken zijn niet alleen te belangrijk om aan de markt over te laten. Ze dienen natuurlijk ook gratis te zijn. Anders komt de toegankelijkheid in gevaar voor de lage inkomens. Dat zinnetje hoor je namelijk ook overal.

Geen vrouw gaat natuurlijk werken als de kinderopvang niet gratis is. Kinderopvang mag daarom best wat kosten. Wel jammer natuurlijk dat met name de hogere inkomens met tweeverdieners profiteren. En hoe kan het toch dat, sinds de kinderopvang bijna gratis is geworden, de kosten de pan uit zijn gerezen?

Het is natuurlijk ook prachtig dat de schoolboeken gratis worden en tegelijkertijd de tegemoetkoming in de studiekosten voor de lage inkomens wordt ingeperkt. De midden- en hoge inkomens hadden echt een extraatje nodig. En ook die arme schoolboekenproducenten hadden het al zo moeilijk. Zij krijgen voortaan een omzetgarantie. Ze kunnen nu pas echt hoogwaardige schoolboeken maken, want het maakt toch niet meer uit hoe hoog de kosten zijn. De overheid betaalt alles.

Iedereen moet natuurlijk ook kunnen studeren. En het is zo zielig dat riant verdienende afgestudeerden later hun studieschulden moeten afbetalen. Studenten zijn daarom heel bang om geld te lenen voor hun opleiding, zeker als ze uit de lage inkomensgroepen komen. Daarom moet ook het hoger onderwijs zo goed als gratis zijn. Als de slager dan moet betalen voor de zoon van de advocaat, soit. We willen hier natuurlijk geen Amerikaanse toestanden! Het is wel jammer dat veel studenten zo ondankbaar zijn en helemaal niet studeren. Zo'n dertig procent valt uit in het eerste jaar en ze studeren veel langer dan echt nodig is.

Gratis openbaar vervoer is ook zo'n essentiële overheidstaak. Helaas mogen alleen nog de arme studenten gratis. Zij reizen sinds de invoering van de OV-kaart veel meer. Dat toont het gigantische succes van gratis openbaar vervoer definitief aan. En dit is natuurlijk nog maar het begin! Ook de 65-plussers, en zeker de meer welvarende ouderen, moeten natuurlijk gratis kunnen reizen; ze kunnen nu alleen nog tegen gereduceerd tarief. Prachtig dat de PvdA dit voorstelde in haar verkiezingsprogramma. Gek alleen dat diezelfde ouderen wel meer belasting moesten betalen voor de AOW, maar dat terzijde.

En ten slotte: zonder staat geen cultuur. Fantastisch plan van Plasterk om de musea gratis te maken. Dan kunnen niet alleen al die rijke mensen die het wel kunnen betalen naar het museum, maar ook de armen die het nu echt nooit kunnen opbrengen met hun stadspas. Plasterk is alleen wel een beetje inconsequent. De musea wil hij gratis maken, maar tegelijkertijd wil hij ook de lage inkomens een derderangs kaartje laten kopen in het theater. Pas als het echt gratis is, krijgt iedereen evenveel subsidie, zowel de lage als de hoge inkomens. Dat is rechtvaardig en de enige echte garantie dat mensen naar het theater blijven gaan.

Het is duidelijk: het doel van gratis overheidsvoorziening heiligt alle middelen om de toegang voor de lage inkomens te waarborgen. Wat economische inefficiëntie door overconsumptie en beloning van ongewenst gedrag is prima. Ook als voornamelijk de rijken profiteren.

Als de overheid ingrijpt, dan moet ze het ook echt goed doen. Eigenlijk hoort daarom alles gratis te zijn. Het publieke geld wordt immers besteed aan de zaken die van evident publiek belang zijn. Dat is veel beter dan de belastingen verlagen. Dan zouden mensen immers zelf bepalen waar ze hun geld aan uitgeven. Je zou er toch niet aan moeten denken in welke walgelijk materialistische wereld we zouden belanden als dat zou gebeuren.

Dat overheidsvoorzieningen niet echt gratis zijn, is een onnozele kritiek van economen. Vooral niet naar die lui luisteren. Zij zijn de grootste vijanden van het volk. Gewone mensen hebben toch niet door dat voor alle gratis overheidsvoorzieningen belasting moet worden betaald. Laat ze toch vooral in hun waan. Jacobse en Van Es hebben gelijk: Geen gezeik, iedereen rijk.